

Sproglig mangfoldighed

Anne Holmen

Professor i dansk som andetsprog og tosprogethed,
Danmarks Pædagogiske Universitet.

Under et besøg i Stockholm i efteråret 2000 spurgte en kollega mig om den aktuelle situation for modersmålsundervisningen i den danske folkeskole. Jeg var sikker på, at hun spurgte til den stadig fraværende undervisningsvejledning, og kastede mig derfor ud i en lang forklaring om det politiske spil, der vedrører undervisningen af tosprogede elever. Jeg forklarede, at dansk som andetsprog i løbet af de sidste ti år har fået en solid position på skolerne, men at undervisningen fortsat har karakter af en midlertidig støtteforanstaltning. Som sådan møder den udstrakt politisk og faglig velvilje, mens der endnu ikke rigtig er taget fat på, hvilken plads dansk som andetsprog skal indtage i den almindelige skole. Modersmålsundervisningen er i udvikling, men lider under stadig at være reguleret af en 15 år gammel bekendt-

gørelse, der er helt ude af trit med de seneste ændringer af folkeskolen. Retten til at få tilbudt denne undervisning som led i den offentlige skole foreslås jævnligt fjernet. I diskussionen herom er der et karakteristisk fravær af seriøse begrundelser og meget sjældent inddragelse af forældre eller fagfolk. I stedet vrirler det med sprogideologiske betragtninger, som forventes at have høj signalværdi for betrængte politikere.

Min konklusion var følgende: der er vældig gang i udviklingen af enkelte læreres praksis, og nogle skolevæsener i landet har i de senere år taget beundringsværdigt godt fat i at udvikle og kvalitetssikre undervisningen. Området tages imidlertid stadig ikke rigtig alvorligt i den skolepolitiske debat. Der er modstand mod forsøg på at institu-

tionalisere såvel modersmåls- som andetsprogsundervisningen, og folkeskolen har problemer med at rumme diversiteten i sit begreb om rummelighed.

Det viste sig imidlertid, at min kollega havde en konkret anledning til at spørge. I de svenske aviser var Lene Jensen, næstformand i socialdemokratiet, blevet citeret for følgende forsøg på en definition på modersmål: *Hvis man er født og opvokset i Danmark og agter at blive her, så er ens modersmål dansk.* Anledningen var socialdemokratiets kongres i september 2000, hvor kommunernes pligt til at tilbyde modersmålsundervisning var sat på dagsordenen.

Formålet med definitionen var at begrænse modersmålsundervisningen til nyttilflyttede børn og unge, mens børn af mindretalsfamilier med længere ophold i landet bag sig ikke længere skulle have den mulighed. Begrebet modersmål gøres her identisk med majoritets sproget i opholdslandet. Dette går imod den gængse praksis i sprogpedagogikken, hvor modersmål defineres som det eller de sprog, børnene lærer af deres forældre, og som de identificerer sig med. Som en delvis overlappende definition kan modersmål også forstås som det første sprog, børnene lærer, eller som det sprog, børnene mestrer bedst. For majoritetsbørn i et sprogsamfund som det danske er der typisk sammenfald mellem alle disse kategorier, således at dansk er deres forældres sprog, deres eget første sprog samt det sprog de kan bedst og identificerer sig med. I og med det er majoritetens

sprog, er dansk også det fælles samfunds sprog, og derfor passer Lene Jensens forståelse af begrebet glimrende på flertalsdanskere, hvor nationalt og sprogligt tilhørsforhold er sammenfaldende. At bruge det i forhold til de sproglige mindretal er imidlertid udtryk for et benhårdt assimilationssyn, som ikke tidligere har været udtrykt så åbenlyst i den danske debat.

Det var dette skred i debatniveauet, min svenske kollega havde opdaget. Lene Jensens forslag til kongressen blev i de følgende dage støttet fra flere sider. I Berlingske Tidendes leder d. 13/9 stod der f.eks. „Kun radikale betonpædagoger kan sværme for en kommunal pligt til at yde undervisning i et modersmål, som hverken er dansk eller findes blandt verdenssprogene“. Og formanden for undervisnings- og kulturudvalget i Høje-Tåstrup Kommune, Svend-Erik Hermansen, konkluderede i et debatindlæg i Aktuelt dagen efter: „Vi har hverken tid eller plads til dansk som andetsprog i vores del af verden“.

Her bliver den politiske dagsorden endnu tydeligere: andre sprog end dansk og verdenssprogene (læs: skolesprogene) har ingen nytteværdi, og deres symbolske værdi som markører af kulturel identitet for mindretallene bliver ikke taget alvorligt. Tværtimod foreslås symbolværdien modarbejdet, fordi den giver skår i billedet af det danske sprogsamfund som homogent. Derfor skal flersprogethed inden for landets grænser forhindres.

At det at modarbejde mindretalenes

ret til eget sprogvvalg giver skår i billedet af det danske samfund som demokratisk er vi andre, der ser mere alvorligt på. Hertil kommer, at den sproglige ensretning af befolkningen gennem skolen harmonerer meget dårligt med intentionerne i folkeskoleloven.

Måske kan det europæiske sprogår være med til at sætte et mere kvalificeret fokus på debatten om udviklingen af det danske sprogsamfund. I Undervisningsministeriets baggrundsmateriale understreges det i hvert fald, at man skal skærpe opmærksomheden over for den sproglige rigdom og den kulturelle mangfoldighed i den europæiske union og gøre offentligheden opmærksom på fordelene ved at beherske flere sprog. Sprogåret skal desuden give lejlighed til at stimulere interessen for sprog som middel til at skabe fællesskab og forståelse hen over kulturelle og sproglige barrierer.

Sprogåret handler først og fremmest om at sikre de mange officielle sprog i Europa og dernæst om at give en rimelig platform til de regionale mindretalsprog. Men de pæne ord holder ikke, hvad de lover, hvis der ikke i et sam-

fund som det danske tænkes på rettigheder for alle sproglige mindretal, inklusive de indvandrede arbejdstagere (som ikke er beskyttet af den nationale lobbyisme i Europa).

Sprogåret er en glimrende anledning til at synliggøre de sproglige ressourcer, der allerede er i den danske skole. Herigennem kan interessen for sprog stimuleres på et lokalt grundlag, befolkningens samlede sproglige kompetence styrkes, og de sproglige mindretalselever vil opleve at møde respekt på vegne af deres sproglige og kulturelle identitet.

Sprogåret er også en glimrende anledning til at få de faglige organisationer tydeligere på banen i den del af den uddannelsespolitiske debat, der handler om kvalitet og rummelighed i forhold til flersprogethed og flerkulturalitet. Sprogåret er endelig en glimrende anledning for ministeriet til at få udsendt den længe ventede vejledning for modersmålsundervisningen samt få taget initiativ til en faglig udvikling inden for dansk som andetsprog i ungdomsuddannelserne og på højt niveau i folkeskolen.
